

Izglītības kvalitātes valsts dienests

Zigfrīda Annas Meierovica bulvāris 14, Rīga, LV - 1050, tālr. 67222504, fakss 67228573
e-pasts ikvd@ikvd.gov.lv, www.ikvd.gov.lv

ZIŅOJUMS

Rīgā

09.11.2015.

Par prakses izpēti „Vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestāžu izglītojamo kavējumi un rīcība to novēršanai”

Izglītības kvalitātes valsts dienests (turpmāk – kvalitātes dienests), pamatojoties uz Izglītības likuma 20.pantā, Ministru kabineta 23.04.2013. noteikumos Nr.225 „Izglītības kvalitātes valsts dienesta nolikums” un kvalitātes dienesta 2015.gada darba plānā noteikto, no 2015.gada 16.februāra līdz 8.maijam veica prakses izpēti (turpmāk – izpēte), lai apzinātu vispārējās izglītības un profesionālās izglītības izglītojamos, kas bez attaisnojoša iemesla 2013./2014. mācību gada 2.semestrī un 2014./2015. mācību gada līdz 1.martam vairāk nekā trīs mācību dienas nav apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādi vai vairāk nekā 20 mācību stundas – vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādi, kā arī apkopotu pašvaldību minētās problēmas un priekšlikumus kavējumu uzskaitē un novēršanā.

1. Prakses izpētes norise

Mērķis

1. Apzināt un analizēt neattaisnoto mācību stundu/nodarbību kavējumu daudzumu, problēmas, ar kurām pašvaldības saskaras neattaisnoto kavējumu uzskaitē un novēršanā, kā arī apkopot pašvaldību priekšlikumus par iespējam pilnveidot izglītojamo kavējumu apzināšanu un novēršanu.

Uzdevumi

1. Aptaaujājot pašvaldības, noskaidrot, cik izglītojamo 2013./2014. mācību gada 2. semestrī un 2014./2015. mācību gada 1. semestrī un 2. semestrī līdz 1. martam vairāk nekā trīs mācību dienas nav apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādi vai vairāk nekā 20 mācību stundas semestrī vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādi un izglītības iestādei nebija informācijas par neierašanās iemeslu vai iemesls nebija uzskatāms par attaisnojošu.
2. Apkopot un analizēt pašvaldību sniegto informāciju par problēmām neattaisnotu mācību stundu kavējumu uzskaitē un novēršanā.
3. Apkopot un analizēt pašvaldību iesniegto informāciju par rīcību kavējumu monitoringā un iespējam pilnveidot izglītojamo kavējumu apzināšanu un novēršanu.
4. Izdarīt secinājumus par izmaiņām vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestāžu izglītojamo kavējumu daudzumā, salīdzinot iegūtos datus par 2013./2014. mācību gadu ar datiem par kavējumiem 2012./2013. mācību gadā.

5. Apkopojot un analizējot pašvaldību sniegto informāciju par iespējam pilnveidot pašvaldību un izglītības iestāžu darbību izglītojamo kavējumu apzināšanā un novēršanā, izstrādāt priekšlikumus neattaisnoto kavējumu novēršanā.

2. Pašvaldību sniegtā informācija par kavētāju skaitu

Veicot izpēti par neattaisnotiem kavējumiem vispārējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēs, tika saņemti dati no 119 Latvijas Republikas pašvaldībām. 4 novadu pašvaldības (Dundagas, Grobiņas, Pāvilostas, Vaiņodes) informēja kvalitātes dienestu, ka nevienā no izglītības iestādēm, kas atrodas šo pašvaldību teritorijā, nav izglītojamo, kas 2013./2014. mācību gada 2. semestrī un 2014./2015. mācību gadā līdz 1. martam būtu neattaisnoti kavējuši vairāk nekā trīs mācību dienas pirmsskolas izglītības iestādē vai vairāk nekā 20 mācību stundas – vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestādē (turpmāk – neattaisnoti kavētāji). Salīdzinoši – 2014. gadā veiktajā kvalitātes dienesta izpētē neviena kavētāja nebija 9 pašvaldībās (tajā skaitā arī Pāvilostas un Vaiņodes novadā). Analizējot pašvaldību sniegtos datus semestru griezumā, var secināt, ka 2013./2014. mācību gada 2. semestrī neviena izglītojamā, kas neattaisnoti kavētu nav bijis 9 pašvaldībās, 2014./2015. mācību gada 1. semestrī nevienu kavētāju nav uzrādījušas 10 pašvaldības, bet 2. semestrī līdz 1. martam – 15 pašvaldības.

2013./2014. gada 2. semestrī 43 pašvaldībās bijis ne vairāk par 5 neattaisnotiem kavētājiem, 2014./2015. mācību gada 1. semestrī – 52 pašvaldībās, bet 2014./2015. 2. semestra pirmos 2 mēnešos – 60 pašvaldībās. 36 pašvaldībās katrā semestrī ir bijis ne vairāk par 5 neattaisnotiem kavētājiem. Tās pārsvarā ir nelielas novadu pašvaldības, kurās atrodas 1–4 izglītības iestādes. Tomēr minēto pašvaldību skaitā ir arī Mārupes un Ādažu novada pašvaldības, kuru izglītības iestādēs mācās attiecīgi 1861 un 1452 izglītojamie.

Daudzas pašvaldības norādījušas, ka tām nav neattaisnotu kavētāju kādā no izglītības programmām. 60 pašvaldībās nav neattaisnotu kavētāju pirmsskolas izglītības programmās, 9 pašvaldībās nav neattaisnotu kavētāju vispārējās pamatizglītības programmās, savukārt 40 pašvaldībās – vispārējās vidējās izglītības programmās. 101 pašvaldība nav uzrādījusi neattaisnotus kavētājus profesionālās vidējās izglītības programmās. Tomēr jāatzīmē, ka minētajā skaitā ietilpst arī tādas pašvaldības, kurās nav vispārējās vidējās vai profesionālās vidējās izglītības iestāžu.

Vairākas pašvaldības, kurās atrodas profesionālās pamata un vidējās izglītības iestādes, atzīmējušas, ka pašvaldība nav minēto izglītības iestāžu dibinātājs, tādēļ dati par neattaisnotiem kavējumiem šajās iestādēs netiek apkopoti. Informāciju par kavējumiem profesionālās izglītības iestādēs nav iesniegušas 13 pašvaldības, kurās atrodas profesionālās pamata un/vai vidējās izglītības iestādes: Aizkraukles novads, Aizputes novads, Daugavpils pilsēta, Ērgļu novads, Gulbenes novads, Kandavas novads, Madonas novads, Ogres novads, Priekule novads, Rundāles novads, Smiltenes novads, Jūrmalas pilsēta, Ventspils pilsēta.

Informāciju par kavējumiem profesionālās izglītības iestādēs iesniegušas 18 pašvaldības: Balvu novads, Bauskas novads, Cēsu novads, Dobeles novads, Ikšķiles novads, Ilūkstes novads, Jelgavas pilsēta, Jelgavas novads, Kārsavas novads, Kokneses novads, Kuldīgas novads, Liepājas pilsēta, Mālpils novads, Rēzeknes pilsēta, Rīgas pilsēta, Saldus novads, Skrundas novads, Valmieras pilsēta.

Kopumā 2013./2014. mācību gada 2. semestrī pēc pašvaldību sniegtās informācijas mācības neattaisnoti kavējuši 5469 izglītojamie (skat. 1. tabulu un 1. grafiku), kas ir 1,6% no kopējā izglītojamo skaita – 333718. Tajā skaitā mācības kavējuši 2644 izglītojamie, kas mācās vispārējās pamatizglītības programmās (t.i., 1,6% no kopējā izglītojamo skaita pamatizglītības programmās), 1394 izglītojamie – vispārējās vidējās izglītības programmās (t.i., 3,5% no kopējā izglītojamo skaita vispārējās vidējās izglītības programmās, bet 1186 – profesionālās pamata un vidējās izglītības programmās (t.i., 3,8% no kopējā izglītojamo skaita).

2014./2015. mācību gada 1. semestrī pēc pašvaldību sniegtās informācijas mācības neattaisnoti kavējuši 3850 izglītojamie, t.i., 1,2% no kopējā izglītojamo skaita – 331790. Visvairāk (1690) no tiem – vispārējās pamatizglītības programmās (t.i., 1% no kopējā izglītojamo skaita vispārējās pamatizglītības programmās). 2014./2015. mācību gada 2. semestrī līdz 1. martam pēc pašvaldību sniegtās informācijas mācības neattaisnoti kavējuši 3166 izglītojamie (0,6% no kopējā izglītojamo skaita), tajā skaitā 1298 – vispārējās pamatizglītības programmās (t.i., 0,8% no kopējā izglītojamo skaita vispārējās pamatizglītības programmās). Visvairāk neattaisnoto kavētāju visos trīs semestros kopā ir Liepājā (1615), Rīgā (1031) un Valmierā (862).

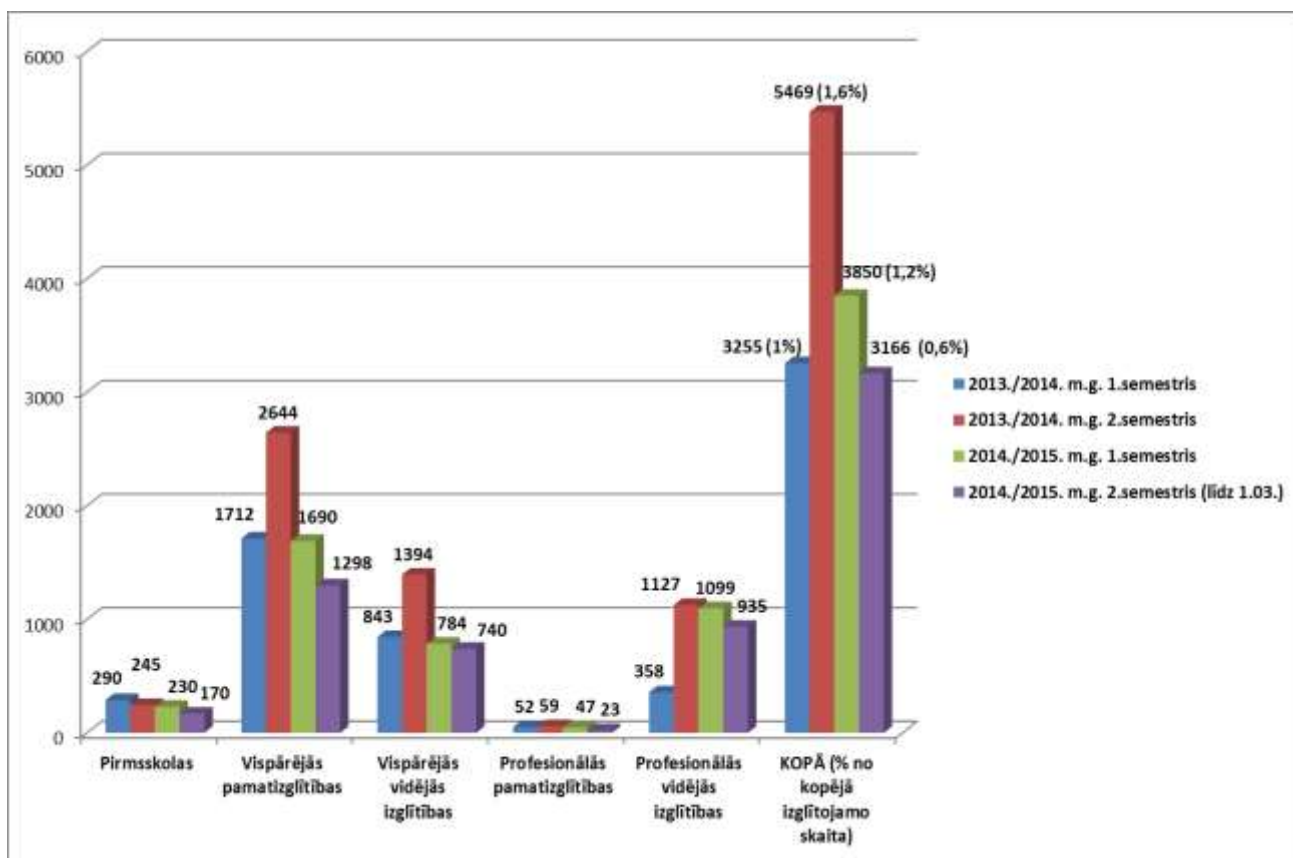
Salīdzinot neattaisnoto kavētāju skaitu republikas pilsētās un novadu pašvaldībās, jāsecina, ka vairāk kavētāju visos semestros katrā izglītības līmenī, izņemot profesionālo vidējo izglītību, ir bijis novadu pašvaldībās (skat. 2., 3., 4. tabulu). Salīdzinot pa plānošanas reģioniem, visvairāk neattaisnoto kavētāju ir Kurzemes plānošanas reģionā (3292) un Vidzemes plānošanas reģionā (2401) (skat. 5. tabulu).

1. tabula

Neattaisnoti kavējumi Latvijas izglītības iestādēs 2013./2014. mācību gada 2. semestrī un 2014/2015. mācību gadā līdz 1. martam
(dati no 119 pašvaldībām)

Izglītības programmas	Izglītojamo, kuri trīs mācību dienas nav apmeklējuši pirmsskolas izglītības iestādi vai vairāk nekā 20 mācību stundas semestrī vispārējās vai profesionālās izglītības iestādi, skaits			
	2013./2014.mācību gadā		2014./2015.mācību gadā	
	1.semestrī (2014.gada izpētes dati)	2.semestrī	1.semestrī	2.semestrī (līdz 1.martam)
Pirmsskolas	290	245	230	170
Vispārējās pamatizglītības	1712	2644	1690	1298
Vispārējās vidējās izglītības	843	1394	784	740
Profesionālās pamatizglītības	52	59	47	23
Profesionālās vidējās izglītības	358	1127	1099	935
KOPĀ, (% no kopējā izglītojamo skaita)	3255 (1%)	5469 (1,6%)	3850 (1,2%)	3166 (0,6%)

Neattaisnoti kavējumi Latvijas izglītības iestādēs 2013./2014. mācību gada 2. semestrī
un 2014/2015. mācību gadā līdz 1. martam

2. tabula

Neattaisnoti kavējumi Latvijas izglītības iestādēs
2013./2014. mācību gada 2. semestrī
(dati no 119 pašvaldībām)

Plānošanas reģions	Pirmsskolas izglītība	Vispārējā pamatizglītība	Vispārējā vidējā izglītība	Profesionālā pamatizglītība	Profesionālā vidējā izglītība	KOPĀ (% no kopējā kavētāju skaita)
Novados	168	1683	847	43	583	3324 (60,1%)
Republikas pilsētās	77	961	547	16	544	2145 (39,9%)
KOPĀ	245	2644	1394	59	1127	5469

3. tabula

**Neattaisnoti kavējumi Latvijas izglītības iestādēs
2014./2015. mācību gada 1. semestrī**
(dati no 119 pašvaldībām)

Plānošanas reģions	Pirmsskolas izglītība	Vispārējā pamatizglītība	Vispārējā vidējā izglītība	Profesionālā pamatizglītība	Profesionālā vidējā izglītība	KOPĀ (% no kopējā kavētāju skaita)
Novados	165	1040	449	33	495	2182 (56,7%)
Republikas pilsētās	65	650	335	14	604	1668 (43,3%)
KOPĀ	230	1690	784	47	1099	3850

4.tabula

**Neattaisnoti kavējumi Latvijas izglītības iestādēs
2014./2015. mācību gada 2. semestrī (līdz 1. martam)**
(dati no 119 pašvaldībām)

Plānošanas reģions	Pirmsskolas izglītība	Vispārējā pamatizglītība	Vispārējā vidējā izglītība	Profesionālā pamatizglītība	Profesionālā vidējā izglītība	KOPĀ (% no kopējā kavētāju skaita)
Novados	101	771	379	12	384	1647 (50,02%)
Republikas pilsētās	69	527	361	11	551	1519 (49,98%)
KOPĀ	170	1298	740	23	935	3166

5.tabula

**Neattaisnoti kavējumi Latvijas izglītības iestādēs
2013./2014. mācību gada 2.semestrī
un 2014/2015. mācību gadā līdz 1.martam plānošanas reģionos**
(dati no 119 pašvaldībām)

	Pirmsskolas izglītība			Vispārējā pamatizglītība			Vispārējā vidējā izglītība			Profesionālā pamatizglītība			Profesionālā vidējā izglītība		
	1.*	2.*	3.*	1.*	2.*	3.*	1.*	2.*	3.*	1.*	2.*	3.*	1.*	2.*	3.*
PR*	13	22	18	612	384	284	240	119	168	9	7	4	662	411	339
K*	17	30	19	393	192	162	339	184	123	6	6	3	100	101	90
L*	58	43	53	174	121	112	11	9	12	0	0	0	0	219	219
RR*	94	75	39	503	340	248	208	101	68	24	17	2	153	129	104
V*	43	40	22	493	293	215	448	270	277	3	1	0	119	107	70
Z*	20	20	19	469	360	277	148	101	92	17	16	14	93	132	113
Kop ā	245	230	170	2644	1690	1298	1394	784	740	59	47	23	1127	1099	935

1.* 2013./2014. mācību gada 2.semestris

2.* 2014./2015. mācību gada 1.semestris

3.* 2014./2015. mācību gada 2.semestris (līdz 1.martam)

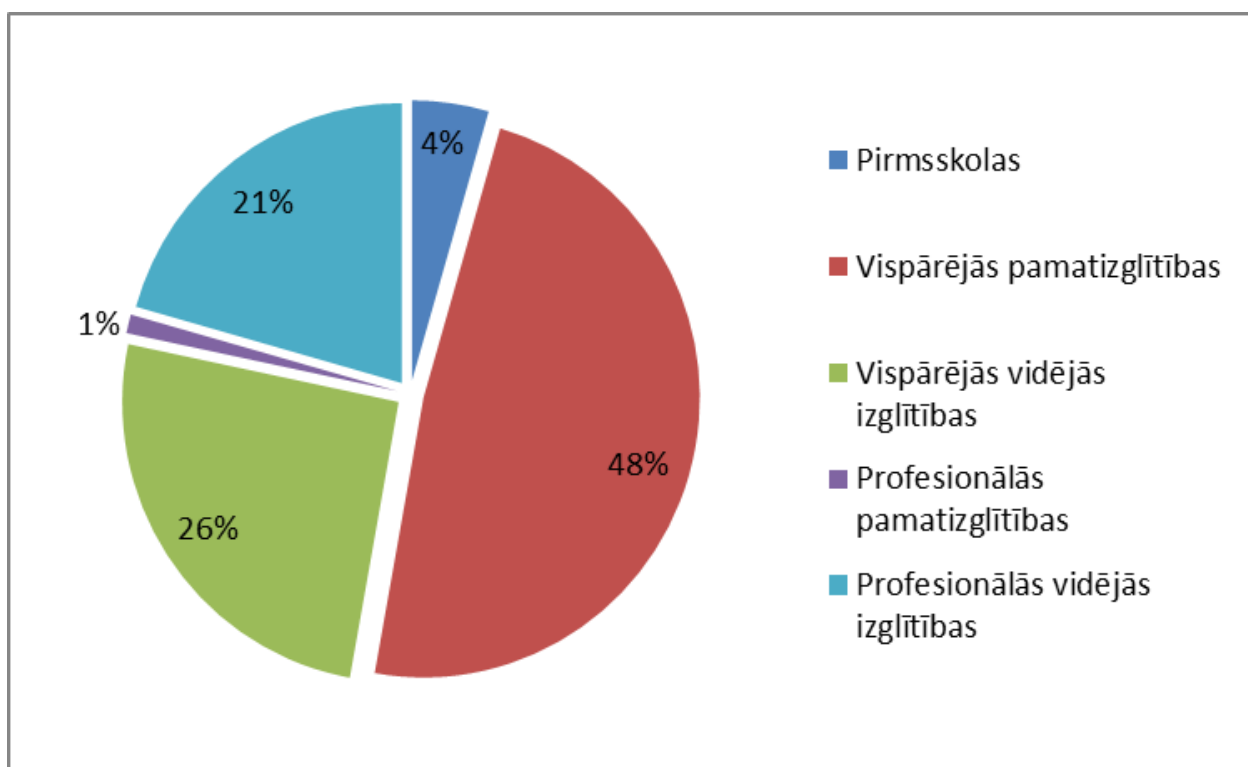
PR* – plānošanas reģions

K* – Kurzemes plānošanas reģionā kopā – 3292
L* – Latgales plānošanas reģionā kopā – 1765
R* – Rīgā kopā – 1031
RR* – Rīgas plānošanas reģionā kopā – 2105
V* – Vidzemes plānošanas reģions – 2401
Z* – Zemgales plānošanas reģions – 1891

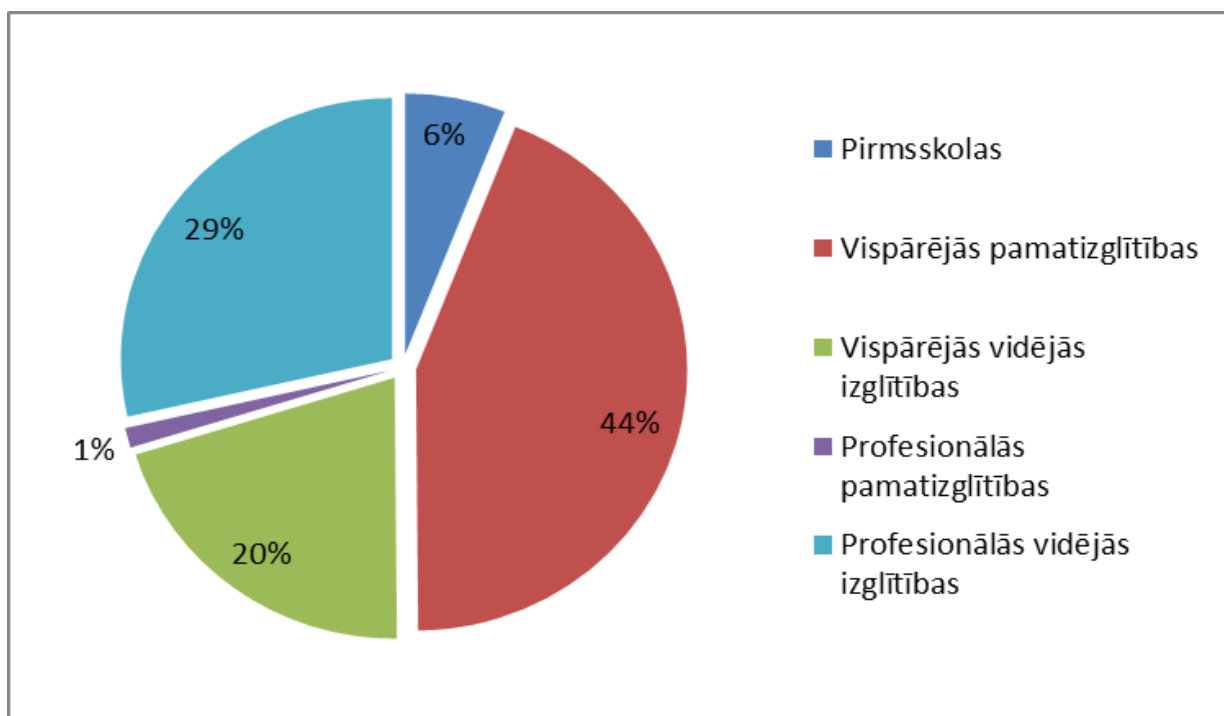
Apkopojot datus, var secināt, ka lielākais kavētāju skaits ir vispārējā pamatizglītībā (2013./2014. mācību gada 2. semestrī – 2644; 2014./2015. mācību gada 1. semestrī – 1690 un 2. semestra divos mēnešos – 1298). Šī situācija ir vērtējama kritiski, jo pamatizglītība Latvijas Republikā ir obligāta. Neattaisnotie kavētāji vispārējās pamatizglītības programmās 2013./2014. mācību gada 1. semestrī bija 48%, vispārējās vidējās izglītības programmās – 26%, bet profesionālās vidējās izglītības programmās – 21% no visiem kavētājiem (skat. 2. grafiku). Savukārt 2014./2015. mācību gada 1. semestrī neattaisnotie kavētāji vispārējās pamatizglītības programmās bija 44%, vispārējās vidējās izglītības programmās – 20%, bet profesionālās vidējās izglītības programmās – 29% (skat. 3. grafiku).

2. grafiks

**Neattaisnoto kavētāju skaits par izglītības līmeņiem
2013./2014. mācību gada 2. semestrī**

**Neattaisnoto kavētāju skaits par izglītības līmeņiem
2014./2015. mācību gada 1. semestrī**

Analizējot pašvaldību sniegto informāciju par neattaisnotiem kavējumiem, var secināt, ka informācijas apkopošanā par kavējumiem pastāv trīs veidu problēmas:

1. Informācijas aprites nepilnības.

Ne visas izglītības iestādes atzīmē katru izglītojamā kavēto stundu, kā arī neinformē vai daļēji informē pašvaldības par kavētājiem. To var secināt pēc tā, ka kvalitātes dienesta lūgumu iesniegt datus par neattaisnotiem kavējumiem pašvaldības pārsvarā to pārsūtīja tālāk izglītības iestādēm, nevis sniedza pašvaldības rīcībā esošus datus.

Pirmkārt, viens no problēmas risinājumiem būs vienota kavētāju reģistra veidošana VIIS. Tā tiks atvieglota informācijas apmaiņa starp skolām, pašvaldībām un valsts institūcijām. Skolai nebūs rakstiskā formā jāsniedz dati pašvaldībai. Gan pašvaldībām, gan valsts institūcijām visa informācija jau būs pieejama VIIS. Otrkārt, turpinot regulāras izpēti par neattaisnotiem kavētājiem, tiks vērsta izglītības iestāžu un pašvaldību uzmanība uz nepieciešamību ievērot Ministru kabineta 01.02.2011. noteikumus Nr.89 „Kārtība, kādā izglītības iestāde informē izglītojamo vecākus, pašvaldības vai valsts iestādes, ja izglītojamais bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi” (turpmāk – Noteikumi Nr.89).

2. Atšķirības pašvaldību un izglītības iestāžu izpratnē par normatīvo aktu prasībām. Daudzas pašvaldības, kurās atrodas profesionālās izglītības iestādes, neapkopo informāciju par neattaisnotiem kavētājiem šajās iestādēs, argumentējot sadarbības trūkumu ar to, ka pašvaldība nav šo profesionālās izglītības iestāžu dibinātājs.

3. Neattaisnoto kavētāju daudzums pamatzglītībā.

Nemot vērā, ka lielākais kavētāju skaits, t.i., gandrīz puse no kavētājiem apgūst vispārējās pamatzglītības programmas, jāsecina, ka darbs ar neattaisnotiem kavētājiem izglītības iestādēs un pašvaldībās ir nepietiekams.

4. Pašvaldību sniegtā informācija par problēmām kavējumū uzskaitē

Lielākā grupa pašvaldību neattaisnoto kavējumū esamību saista ar izglītojamā ģimeni. Pirmkārt, vairāk nekā puse pašvaldību (81) kā lielāko problēmu min vecāku neprasmī panākt, ka bērni regulāri apmeklē skolu, problēmas noliegšanu un nevēlēšanos sadarboties ar izglītības iestādī, kā arī vecāku bezatbildību, un neieinteresētību tajā, lai bērns iegūtu izglītību. Arī pēc Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma veiktā Baltijas Sociālo zinātņu institūta (Baltic Institute of Social Sciences) „Pētījuma par priekšlaicīgas mācību pamešanas iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā no 13 līdz 18 gadiem” rezultāti ļauj secināt, ka dominējošs priekšlaicīgas mācību pamešanas risks un neattaisnotu kavējumū iemesls visos izglītības līmeņos ir nepietiekama vecāku iesaiste un kontrole pār bērnu izglītošanās procesu¹. Vairākas pašvaldības uzsvērušas, ka izglītības iestādēm rodas grūtības sazināties ar izglītojamā vecākiem, jo viņi neatbild uz tālruņa zvaniem vai dažādu iemeslu dēļ bieži maina tālruņa numuru. Otrkārt, 45 pašvaldības uzsvērušas, ka vecāki izglītības iestādes noteiktajā kārtībā neinformē par kavējumū un to iemesliem, vecāki vai izglītojamie paši aizmirst iesniegt kavējumū zīmes vai iesniedz tās ar lielu novēlošanos, vecāki izraksta kavējumū attaisnojošu zīmi arī gadījumos, kad attaisnojoša iemesla nav. Treškārt, 14 pašvaldības minējušas, ka ģimenes dodas dzīvot uz ārzemēm vai, nedeklarējoties, maina dzīves vietu Latvijā un izglītības iestādī par to nebrīdina. Ceturkārt, 8 pašvaldības informē, ka vecāki strādā ārpus Latvijas vai citā novadā, un personas, kuru uzraudzībā atrodas izglītojamie, nespēj viņus kontrolēt un panākt skolas apmeklēšanu. Piektkārt, skolas regulāru apmeklēšanu mēdz ietekmēt arī ģimenes finansiālais stāvoklis – naudas trūkums sabiedriskajam transportam, ēdināšanai, apģērbam.

Otra problēmu grupa saistīta ar pašiem izglītojamiem. Pēc pašvaldību sniegtās informācijas ir izglītojamie, kuri, vēl nesasnieguši pilngadību, dzīvo atsevišķi no vecākiem, strādā vai jau izveidojuši ģimeni un audzina savus bērnus. 11 pašvaldības uzsvērušas, ka izglītojamiem, kuri neattaisnoti kavē stundas, trūkst motivācijas mācīties un samazināt kavējumū skaitu, viņiem ir dažādas atkarības, uzvedības traucējumi. 6 pašvaldības kā problēmu minējušas pirmo (aizgulēšanās) un pēdējo stundu kavēšanu. 5 pašvaldības informē, ka novadā neattaisnoti kavē stundas galvenokārt vakarskolas, sociālās aprūpes un rehabilitācijas centra vai internātskolas audzēkņī², no kuriem daudzi deklarēti citās pašvaldībās. Jau minētajā Baltijas Sociālo zinātņu institūta pētījumā atklāts, ka mācīšanās motivācijas trūkums ir viens no galvenajiem mācību stundu neattaisnotas kavēšanas iemesliem un līdz ar to priekšlaicīgas mācību pamešanas riskiem.³

Trešā problēmu grupa saistīta ar nepilnībām normatīvajos aktos un valsts un pašvaldības finansējuma trūkumu. 9 pašvaldības kā būtisku problēmu min sankciju trūkumu pret vecākiem un izglītojamiem, lai panāktu, ka izglītojamie regulāri apmeklē skolu, bet vecāki savlaicīgi informē par kavējumū un seko līdzī savu bērnu izglītības procesam. Nekāda neattaisnoto kavējumū novēršanas kārtība normatīvajos aktos nav paredzēta arī attiecībā uz 18 gadu vecumu sasniegušiem jauniešiem. Tāpat pašvaldības par problēmu uzskata to, ka normatīvajos aktos nav noteikts pieļaujamo vecāku attaisnoto mācību stundu skaits. 7 pašvaldības atsaucas uz finansējuma trūkumu atbalsta personāla algošanai un samaksai par audzināšanas darbu izglītības iestādēs, jo gan atbalsta personāls, gan klašu audzinātāji varētu nodrošināt tūlītēju, regulāru un mērķtiecīgu darbu ar kavētājiem. Resursu (cilvēku, finanšu, laika) nepietiekamība pēc pašvaldību sniegtās informācijas arī traucē īstenot preventīvus pasākumus izglītojamo kavējumū uzskaitē un novēršanā. Vairākas pašvaldības atsaucas uz skolu tīkla optimizācijas rezultātiem – ja skola ir tālu no mājām, to biežāk kavē.

¹ Baltic Institute of Social Sciences. *Pētījums par priekšlaicīgas mācību pamešanas iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā no 13 līdz 18 gadiem*. Rīga, 2014, 49.lpp.

² Piemēram, Alojās novada domes sniegtā informācija: “Lielu īpatsvaru (~ 30%) no neattaisnotajiem kavējumū sastāda Bērnu ilgstošās sociālās aprūpes un rehabilitācijas centra „Zīles” audzēkņī, kuriem ir vērojama tieksme uz klaiņošanu”.

³ Turpat.

Viena pašvaldība minējusi, ka audzēkņu nokļūšanai līdz pirmsskolas iestādei traucē tas, ka skolēnu brīvdienu laikā pagastu pārvaldes nenodrošina transportu pirmsskolas izglītības iestāžu bērnu pārvadāšanai.

Ceturrtā pašvaldību minēto problēmu grupa attiecas uz sadarbības trūkumu starp izglītības iestādi, ģimeni un pašvaldību atbildīgajiem dienestiem, starp vairākām pašvaldībām un to dienestiem, ja izglītojamais mācās un/vai dzīvo ārpus savas deklarētās dzīves vietas.

Viena pašvaldība par problēmu uzskata arī klases audzinātāju darba nepilnības, jo izglītojamo kavējumi laicīgi netiek ievadīti e-žurnālā. Vēl minētas tādas problēmas kā konflikts klasē, atbalsta trūkums no pedagogu puses, kā arī reemigrācija un atstāšana uz otru gadu, jo, fakts, ka izglītojamais ir 2–4 gadus vecāks par klases biedriem, rada dažādas problēmas, tajā skaitā neattaisnotus kavējumus.

Apkopojot pašvaldību sniegto informāciju par problēmām kavējumu uzskaitē, var secināt, ka lielākā problēmu grupa ir sociālekonomiskie apstākļi valstī un ģimenē. Situācija ģimenē un slikti materiālie apstākļi bieži ir cēlonis arī izglītojamo mācību motivācijas trūkumam, savukārt finansējuma trūkums izglītībai rada atbalsta personāla trūkumu skolās vai to, ka atbalsta personāls nevar strādāt ar neattaisnotiem kavētajiem pietiekamā apjomā.

Atbilstoši pašvaldību ierosinājumam būtu nepieciešams izdarīt šādus grozījumus normatīvajos aktos: 1) Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā noteikt, ka par bērnu aprūpes pienākumu nepildīšanu soda ne tikai ar naudas sodu, bet arī ar sabiedriskajiem darbiem; 2) Jāizdara grozījumi Noteikumos Nr.89, nosakot, ka obligāts apmeklējums ir visiem izglītojamiem neatkarīgi no vecuma, ja mācības tiek finansētas no valsts un pašvaldību līdzekļiem. Tādējādi izglītības iestādēm būs jāapkopo informācija par visu izglītojamo neattaisnotiem kavējumiem un jāinformē par tiem pašvaldība.

5. Pašvaldību sniegtie priekšlikumi neattaisnoto kavējumu novēršanai

Pašvaldību sniegtos priekšlikumus neattaisnoto kavējumu novēršanai var iedalīt 7 grupās. Lai novērstu izglītojamo neattaisnotos kavējumus, nepieciešams:

- 1) veicināt starpinstitucionālo sadarbību izglītojamo kavējumu apzināšanā un novēršanā;
- 2) izglītēt un atbalstīt vecākus, kā arī uzlabot skolas sadarbību ar vecākiem;
- 3) veikt grozījumus normatīvajos aktos, paredzot stingrāku vecāku un izglītojamo atbildību par neattaisnotiem kavējumiem;
- 4) palielināt atbalsta personāla kapacitāti skolās, piešķirt finansējumu sociālā pedagoga algošanai katrā skolā;
- 5) valsts institūciju metodiskais atbalsts darbā ar izglītojamiem, kuri neattaisnoti kavē stundas;
- 6) pilnveidot par kavējumu uzskaiti atbildīgo personu darbu skolā;
- 7) veidot vienotu valsts līmeņa datu bāzi, lai veicinātu informācijas apriti par izglītojamo kavējumiem.

34 pašvaldības izteikušas dažādus priekšlikumus par nepieciešamību uzlabot informācijas apriti un sadarbību starp izglītības iestādēm, pašvaldību/ām, valsts un pašvaldības institūcijām, tajā skaitā sociālo dienestu, pašvaldības un valsts policiju, bāriņtiesu, ģimenes ārstiem. Tāpat izteikti priekšlikumi rīkot regulāras starpinstitūciju sanāksmes un izstrādāt precīzu sadarbības modeli, lai novērstu neattaisnotus kavējumus un palīdzētu izglītojamiem, kas ilgstoši neattaisnoti kavējuši izglītības iestādi, atsākt mācības. Pašvaldības arī minējušas, ka vēlama sociālā dienesta aktīvāka līdzdalība ģimeņu apsekošanā mācību stundu laikā un sociālajam dienestam būtu regulāri jāiepazīstas ar kavējumu uzskaites rādītājiem, jāizrāda pašiniciatīva kavējumu novēršanas profilaksei un uzraudzībai.

25 pašvaldību izteiktais priekšlikums uzsver nepieciešamību sniegt informatīvo un psiholoģisko atbalstu ģimenēm, kā arī uzlabot skolas sadarbību ar izglītojamā vecākiem, aktivizējot preventīvo darbu kavējumu novēršanā.

22 pašvaldības izteikušas priekšlikumu pilnveidot normatīvos aktus, pastiprinot izglītojamā un vecāku atbildību par neattaisnotiem kavējumiem, kā arī nosakot atbildīgajiem

dienestiem plašākas pilnvaras darbā ar skolu kavētājiem. Vairākas pašvaldības uzskata, ka administratīvie sodi vecākiem jāaizstāj ar sabiedriskajiem darbiem, un arī skolēni, kas neattaisnoti kavē stundas, jāiesaista vides sakopšanas un labiekārtošanas darbos.

21 priekšlikumā īpaši uzsvēta nepieciešamība palielināt atbalsta personāla daudzumu un kapacitāti izglītības iestādēs, piešķirot šim mērķim lielāku finansējumu.

6 priekšlikumos minēta valsts institūciju metodiskā atbalsta nozīme. Ir ieteikts rīkot kursus un seminārus pedagogiem un izglītības iestāžu vadītājiem par sadarbības formām un labo praksi neattaisnojošu kavējumu novēršanā, kā arī izstrādāt skaidrojumus un rekomendācijas par neattaisnoto kavējumu vērtēšanas būtību.

3 gadījumos minēta nepieciešamība pilnveidot atbildīgo personu darbu pašās izglītības iestādēs, lai kavējumi tiktu uzskaitīti analizēti regulāri un neattaisnotu kavējumu gadījumā varētu reaģēt operatīvi.

Vairākas pašvaldības ieteikušas izveidot sociālās korekcijas iestādes, kurās ar administratīvās komisijas vai tiesas lēmumu varētu ievietot izglītojamos, kuri klaiņo vai veikuši noziedzīgus nodarījumus.

Izteikti arī tādi priekšlikumi kā „skolēnu brīvdienu laikā nodrošināt pašvaldības transportu pirmsskolas bērnu pārvadāšanai” un „meklēt risinājumus sociālās vides un iedzīvotāju labklājības līmeņa uzlabošanai”.

Apkopojot pašvaldību sniegtos priekšlikumus neattaisnoto kavējumu novēršanai, var secināt, ka lielākā daļa no tiem ir īstenojama, pilnveidojot pašvaldības atbildīgo dienestu, izglītības iestāžu darbu, kā arī to sadarbību ar pašvaldību, tās institūcijām un izglītojamo vecākiem.

Otra priekšlikumu grupa saistās ar jau minētajiem sociālekonomiskajiem apstākļiem valstī un pašvaldībā, kā arī ar minētajiem nepieciešamajiem grozījumiem normatīvajos aktos.

6. Secinājumi

1. Vairākas (20) pašvaldības norāda, ka risināt neattaisnoto kavējumu problēmu palīdz starpinstitucionālās sadarbības komisija, kurā iesaistīti atbildīgie valsts un pašvaldības dienesti. Ir gadījumi, kad šāda komisija nodibināta 2014. gadā, tātad pēc kvalitātes dienesta iepriekšējās analītiskās izpētes par neattaisnotiem kavējumiem. Pašvaldības arī norāda, ka šo sadarbības komisiju locekļiem ir pieejama e-klases „Rūpju bērna” programma, kas dod iespēju sekot līdzi katra izglītojamā apmeklējumu uzskaitē.

Tomēr saņemtie 34 priekšlikumi uzlabot starpinstitucionālo sadarbību nozīmē, ka šī sadarbība joprojām nav pilnīga. Atbildot uz izpētes jautājumiem, pašvaldības starp problēmām un priekšlikumiem minējušas tādas, kuru īstenošana ir pašas pašvaldības kompetencē un iespējās. 17 pašvaldības norādījušas, ka tām nav ne problēmu neattaisnoto kavējumu novēršanā, ne priekšlikumu par nepieciešamajām izmaiņām.

2. 7 pašvaldības minējušas labās prakses piemērus neattaisnoto kavējumu problēmas risināšanā, kurus varētu pārņemt arī citas pašvaldības. Tādi piemēri saistīti gan ar izglītības iestādes pārstāvju darbu ar ģimeni, veiksmīgu sadarbību starp dažādām institūcijām, gan īstenojamiem vietējiem vai starptautiskiem projektiem.

3. Pastāv problēmas profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu neattaisnoto kavējumu uzskaitē. 13 pašvaldības, kurās atrodas profesionālās pamata un vidējās izglītības iestādes, nav sniegušas informāciju par neattaisnotiem kavējumiem šajās izglītības iestādēs. Vairākas pašvaldības norādījušas, ka informāciju par neattaisnotiem kavētājiem profesionālās izglītības iestādēs nesniedz, jo pašvaldības nav šo iestāžu dibinātājs. Tomēr Noteikumu Nr.89 7.punktā noteikts: „Ja izglītojamais vairāk nekā trīs mācību dienas nav apmeklējis pirmsskolas izglītības iestādi vai vairāk nekā 20 mācību stundas semestrī vispārējās vai profesionālās izglītības iestādi un izglītības iestādei nav informācijas par neierašanās iemeslu vai iemesls nav uzskatāms par attaisnojošu, izglītības iestāde par to nekavējoties rakstiski (papīra formā vai elektroniska dokumenta formā) informē pašvaldības izglītības pārvaldes iestādi vai

izglītības speciālistu”, attiecīgi nenosakot, ka šie noteikumi attiecas tikai uz pašvaldību dibinātām izglītības iestādēm.

4. 2013./2014. mācību gada 2. semestrī pēc pašvaldību sniegtās informācijas mācības neattaisnoti kavējuši 1,6% no visiem izglītojamiem, tajā skaitā 1,6% no izglītojamiem, kas mācās vispārējās pamatizglītības programmās, 3,5% no kopējā izglītojamo skaita vispārējās vidējās izglītības programmās, 3,8% no izglītojamiem, kas mācās profesionālās pamatizglītības un vidējās izglītības programmās. 2014./2015. mācību gada 1. semestrī pēc pašvaldību sniegtās informācijas mācības neattaisnoti kavējuši 1,2% no kopējā izglītojamo skaita, t.i., 1% no kopējā izglītojamo skaita vispārējās pamatizglītības programmās, 2,1% no kopējā izglītojamo skaita vispārējās vidējās izglītības programmās, 4,5% no izglītojamo skaita profesionālās izglītības programmās. 2014./2015. mācību gada 2. semestrī līdz 1. martam pēc pašvaldību sniegtās informācijas mācības neattaisnoti kavējuši 0,6% no kopējā izglītojamo skaita, tajā skaitā 0,8% no izglītojamo skaita vispārējās pamatizglītības programmās, 2% no izglītojamo skaita vispārējās vidējās izglītības programmās, 3,8% no izglītojamo skaita profesionālās izglītības programmās.

Lielākais kavētāju skaits ir vispārējā pamatizglītībā – 2013./2014. mācību gada 2. semestrī tas veido 48% no visiem kavētājiem, bet 2014./2015. mācību gada 1. semestrī – 44% no visiem kavētājiem. Šī situācija ir vērtējama kritiski, jo pamatizglītība Latvijas Republikā ir obligāta.

Visvairāk neattaisnoto kavētāju visos trīs semestros kopā ir Liepājā (1615), Rīgā (1031) un Valmierā (862).

5. Daudzās pašvaldībās (35) 2014./2015. mācību gada 2. semestra divos mēnešos kādā no izglītības programmām kavētāju skaits ir gandrīz tikpat liels vai pat lielāks nekā 1. semestrī.

6. 4 novadu pašvaldībās nevienā no izglītības iestādēm nav neattaisnotu kavētāju. 36 pašvaldībās katrā semestrī ir bijis ne vairāk par 5 neattaisnotiem kavētājiem.

7. 60 pašvaldībās nav neattaisnotu kavētāju pirmsskolas izglītības programmās, 9 pašvaldībās nav neattaisnotu kavētāju vispārējās pamatizglītības programmās, savukārt 40 pašvaldībās – vispārējās vidējās izglītības programmās. Tādējādi šo pašvaldību darbu neattaisnoto kavējumu uzskaitē un novēršanā varētu izmantot kā paraugu citām pašvaldībām. Tomēr jānorāda, ka vismaz atsevišķos gadījumos pašvaldību sniegtā informācija jāvērtē kritiski un rodas šaubas par datu ticamību. Piemēram, Daugavpils pilsētas dome norādījusi, ka 2014./2015. mācību gada 1. semestrī Daugavpils izglītības iestāžu vispārējās pamatizglītības programmās bijuši 12 neattaisnoti kavētāji, bet vispārējās vidējās izglītības programmās – neviena neattaisnota kavētāja (kopējais izglītojamo skaits vispārējās pamatizglītības un vidējās izglītības programmās – 8526). Šie dati ir pretrunā gan ar citu pašvaldību sniegto informāciju (piemēram, Liepājā attiecīgajā laikā vispārējās pamatizglītības programmās bija 156, bet vispārējās vidējās izglītības programmās – 70 kavētāju (kopējais izglītojamo skaits – 8191)), gan ar dažādu iepriekš veikto pētījumu rezultātiem. Piemēram, Latvijā veiktā OECD PISA 2012⁴ pētījuma dati liecina, ka no aptaujātajiem 1407 15-gadīgajiem Rīgas skolu izglītojamajiem 19,5% pēdējo divu nedēļu laikā pirms pētījuma kavējuši pilnu mācību dienu. Rīgas domes Labklājības departamenta pasūtītajā Turgus un sociālo pētījumu institūta “Latvijas Fakti” 2014. gada pētījumā atklāts, ka 20% aptaujāto 15 un 16 gadīgo jauniešu kavē skolu „nobastojot”, bet dažādu iemeslu dēļ skolu kavē kopumā 56% 9.-10.klašu skolēnu,⁵ savukārt kvalitātes dienesta 2014. gadā veiktā analītiskā izpēte „Vispārējās izglītības iestāžu izglītojamo kavējumi un rīcība to novēršanai” liecina, ka 22% no 1765 aptaujātajiem vispārējās izglītības iestāžu 6., 9. un 11. klases skolēniem neattaisnoti kavē vismaz vienu

⁴ OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development. PISA (The Programme for International Student Assessment). OECD PISA 2012 pētījumu īstenoja Valsts izglītības attīstības aģentūra sadarbībā ar Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Izglītības pētniecības institūta pētniekiem.

⁵ Latvijas Fakti. Riska un aizsargājošo faktoru ietekme uz atkarību izraisošo vielu lietošanas līmeni jauniešu vidū. 5.posms. Rīga: 2014.gads.

mācību stundu nedēļā.⁶ Salīdzinot ar citu pašvaldību datiem un minētajiem pētījumiem, šaubas rada arī Rīgas domes sniegtā informācija par (salīdzinoši mazu) kavētāju skaitu.

8. 3 republikas pilsētās (Jelgavā, Rēzeknē, Valmierā) neattaisnoto kavētāju skaits 2014./2015. mācību gadā vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības programmās mācību gada 2.semestra divos mēnešos ir bijis gandrīz vienāds vai pat lielāks nekā šī mācību gada 1.semestrī.

9. Liepājā ir lielāks kavētāju skaits nekā Rīgā. Ņemot vērā izglītojamo skaitu Rīgā, šāda situācija ļauj izteikt pieņēmumu par nepilnībām kavējumu uzskaitē Rīgā, t.i., pašvaldībai, iespējams, nav precīzas informācijas par izglītojamo neattaisnoto kavējumu skaitu pašvaldības teritorijā esošajās izglītības iestādēs. Īpaši tas attiecas uz vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēm, kas atrodas Rīgā. Pēc pašvaldības sniegtās informācijas 2014./2015. mācību gada 1.semestrī Rīgas vispārējās vidējās izglītības programmās bija 9, 2.semestrī līdz 1.martam – 12 kavētāji (salīdzinoši – Liepājā – 70 un 109).

10. Ievērojams kavētāju skaits rada valstij tiešus finansiālus zaudējumus, jo finansējums tiek piešķirts, pamatojoties uz izglītības iestāžu sniegto informāciju par izglītojamo skaitu katra gada septembrī un maijā. Ja izglītojamais mācību gada laikā ilgstoši neapmeklē skolu, viņa izglītošanai piešķirtais finansējums netiek iztērēts lietderīgi, kā arī papildu ir nepieciešami resursi, tostarp finanšu resursi, kavējumu novēršanai.

11. Jau minētajā Baltijas sociālo zinātņu institūta pētījumā par priekšlaicīgas mācību pamešanas iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā no 13 līdz 18 gadiem konstatēts, ka visās pētījumā aptvertajās izglītības iestāžu grupās (pamatskolas, vidusskolas un ģimnāzijas, profesionālās skolas) starp trīs biežāk minētajiem priekšlaicīgas mācību pamešanas riska faktoriem ir norādīti regulāri mācību kavējumi (7.-9.klase – 86%, 10.-12.klase – 83%, profesionālās izglītības iestādes – 92%). Tas nozīmē, ka neattaisnotu kavējumu uzskaitē un samazināšana ir nozīmīgs preventīvs līdzeklis priekšlaicīgas mācību pamešanas novēršanai.

7. Priekšlikumi

Lai risinātu ar izglītojamo neattaisnotu kavējumu uzskaiti un novēršanu saistītās problēmas, nepieciešams:

1) nodrošināt resursus neattaisnoti kavējošo izglītojamo nepārtrauktam monitoringam ne tikai no pašvaldību, bet arī valsts līmenī, tai skaitā datu par neattaisnotiem kavējumiem ievadīšanu VIIS. Jānovērš valsts līdzekļu neracionāla izmantošana gadījumos, kad izglītojamie ilgstoši kavē skolu neattaisnotu iemeslu dēļ, jo valsts piešķir līdzekļus katra izglītības iestādē reģistrēta bērna izglītošanai, tomēr valsts rīcībā nav informācijas, vai izglītojamie skolu reāli apmeklē un mācās;

2) veikt monitoringu par pilngadīgu personu neattaisnotiem izglītības iestādes kavējumiem. Noteikumi Nr.89 attiecas uz bērniem (no piecu gadu vecuma) pirmsskolas izglītības iestādēs un nepilngadīgiem izglītojamiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs. Tas rada problēmas informācijas apkopošanā par vispārējās izglītības iestāžu 11. un 12. klašu skolēnu un profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu neattaisnotiem kavējumiem, kas sasnieguši pilngadību, un līdz ar to trūkst arī mehānisma, lai pašvaldības un citas atbildīgās iestādes veiktu darbības neattaisnoto kavējumu novēršanai. Tādēļ nepieciešams izdarīt grozījumus Noteikumos Nr.89, paredzot, ka skolai jāapkopo informācija par visu to izglītojamo kavējumiem, kuru izglītošana tiek finansēta no valsts un pašvaldību budžeta (arī pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas).

3) īstenot monitoringu par izglītojamiem, kas iegūst izglītību tālmācības formā. Noteikumi Nr.89 šobrīd faktiski attiecas tikai uz izglītojamiem, kas iegūst izglītību klātienē, līdz ar to viņiem ir pienākums apmeklēt izglītības iestādi. Izglītības procesam tālmācībā ir cita kārtība, tomēr arī šajā gadījumā nepieciešams monitoringa par to, vai izglītības programma

⁶ Pieejams: <http://www.ikvd.gov.lv/analitiskas-izpetes.html>.

tiešām tiek apgūta un apgūta paredzētajā laikā un daudzumā, lai valsts neracionāli netērētu līdzekļus. Nepieciešams izdarīt grozījumus Noteikumos Nr.89, paredzot, ka apmeklējums izglītojamiem, kas iegūst izglītību tālmācības formā, tiek fiksēts, atkarībā no tā, cik bieži viņi reģistrējas tiešsaistē (e-vides apmeklējuma biežums).

4) stiprināt profesionālās pamatizglītības un profesionālās vidējās izglītības iestāžu izglītojamo kavējumu monitoringu. Lai gan Noteikumos Nr.89 noteikts, ka arī šīm izglītības iestādēm jāinformē pašvaldība, ja nepilngadīgs izglītojamais kavējis vairāk nekā 20 mācību stundas semestrī, izpēte liecina, ka pastāv problēmas informācijas apritē starp profesionālās izglītības iestādēm un pašvaldībām, kas nav šo iestāžu dibinātājas.

5) diskutēt par jauniešu un viņu vecāku atbildību par neattaisnotiem kavējumiem, tostarp ņemot vērā Baltijas sociālo zinātņu institūta pētījumā iegūtos datus, ka viens no diviem galvenajiem mācību kavējumu iemesliem priekšlaicīgai mācību pamešanai ir vecāku vienaldzīga un bezatbildīga attieksme pret bērna izglītošanās procesu;

6) veicināt pašvaldību savstarpējo sadarbību un pieredzes apmaiņu saistībā ar neattaisnotu kavējumu uzskaiti un novēršanu.

Vadītāja

I.Juhņēviča

*Veinberga 67358277
Mihailovs 67507833*